



«جوان» تبعات نقض حریم شخصی کودکان را در بستر پرخطر بررسی می‌کند

ابتدال پخش تصویر و فیلم دانش آموزان را تمام کنید!

بلاگری با واژه سنگین معلمی تلفیق نمی‌شود. سخنگوی آموزش و پرورش گفته است: «هر گونه فیلمبرداری و پخش تصویر و فیلم دانش آموزان بدون هماهنگی با خانواده آنها، ورود به حریم خصوصی و ممنوع است!» سؤال این است که اگر کودکان در بزرگسالی به هر دلیلی از پخش تصاویر خود شاکي باشند و دچار مشکل شوند، چه کسی پاسخگو خواهد بود؟ بستر و لنگار فضای مجازی در سایه فرهنگی که در نازل ترین سطح خود برای اکثر افراد وجود دارد، باعث شده است حتی اشخاص عادی هم از انتشار تصاویر کودکان کار دیجیتالی ابراز نارضایتی کنند. حالا محدود کردن قوانین در حیطه اختیارات والدین باز هم دردی از رواج معلم بلاگری در مان نخواهد کرد، به انضمام اینکه مشکل فضای دیجیتال امروز معطوف به معلم بلاگری نیست. محمد مهدی سیدناصری از حقوقدانان مسلط بر حوزه حقوق کودک در گفتگو با «جوان» معتقد است: «قوانین ما در حوزه آفلاین حقوق کودک دچار مشکل است و امروز باید نگران این حقوق در بستر فضای آنلاین (برخط) هم باشیم. بعد از کودکان کار حالا شاهد کودکان کار فرهنگی هستیم. راه فراری در مقابل تکنولوژی (فناوری) وجود ندارد و باید زیست مسالمت آمیز در چنین بستری را از طرق قانونی پیدا کرد.»



محمد مهدی سیدناصری، دکترای حقوق بین الملل عمومی دارد و مدرس دانشگاه و پژوهشگر حقوق بین الملل کودکان است. او مؤلف و مترجم بیش از ۸۷ عنوان کتاب در حوزه کودک و نوجوان و بزرگسال است. بیشتر آثار تئوریک وی در حوزه حقوق کودکان، آموزش حقوق فردی، اجتماعی و حقوق شهروندی به کودکان و کودکان کار است. سیدناصری گفت وگویی خود را با ما با این جمله آغاز کرد: «به نام خالق کودک.»

بسیاری از ما تصور می‌کنیم حقوق کودک، صرفاً یعنی تأمین نیاز مادی یا امکان تحصیل و مهرورزی و عدم تنبیه فیزیکی. سؤال ما از شما این است که اساساً حقوق کودک یعنی چه و شامل چه مواردی می‌شود؟

از سال ۱۳۹۰ علمای علم حقوق روی توسعه ادبیات حقوق کودک کار کرده‌اند. اما مشکل اصلی حقوق کودک این است که همیشه کودک را جزو بزرگسال می‌دانند و حقوق کودک با نگاه بزرگسالانه دیده می‌شود. در واقع اتفاقی را که برای حقوق کودک افتاد، باید به قبل و بعد از سال ۱۳۹۸ تقسیم کنیم. اولین اقدام در جهان جهت کاهش نقض حقوق کودک و ایجاد ادبیات حقوق کودک در کنوانسیون ۱۹۸۹ رخ داد و اتفاق بزرگ این بود که جمهوری اسلامی ایران با حق شرط کامل به کنوانسیون پیوست و آمریکا تنها کشوری است که قوانین خود را بالاتر تصور می‌کند و به کنوانسیون نیویورک است. از جمله موضوعات مورد تهدید برای کودکان فضای دیجیتال است که مثل حق بر حیات و سلامت قابل اهمیت است. طبق آنچه در کنوانسیون آمده است: حق زندگی، حق بر حیات، حق بر آموزش، حق بازی، حق بر شنیده شدن، حق بر آزادی بیان، حق بر خورداری از استانداردها مناسب جهت زندگی، حق دسترسی به عدالت، حق بازی و اوقات فراغت و حق عدم تبعیض از جمله موارد مهمی است که برای حقوق کودک می‌توان ذکر کرد. فضای دیجیتال از جمله موارد مهمی است که حقوق کودک در آن نقض می‌شود. در این اینترنت فضای مجازی شمشیر دولبه‌ای است که دارای آثار منفی و مثبت بوده است و اگر بخواهیم بلاگری در فضای مجازی را بررسی کنیم، باید دو بعد آن را ببینیم و صرفاً بعد تجربی را نگاه نکنیم. مؤلفه اصلی نقض حقوق کودک بحث حریم شخصی کودک است. بعد از کرونا شاهد حق بر سلامت کودک در فضای مجازی هستیم، در حالی که یکی از عوامل تخریب‌کننده به جز بعد جسمانی، سلامت روان کودکان است که باید به آن پرداخته شود. از جمله اقدامات مهم در سال ۱۴۰۱ این بود که یونیسف تکالیفی را خطاب به دولت و خانواده قرار داد و نظریه عمومی شماره ۲۵ کمیته حقوق کودک (نهاد نظارتی کنوانسیون)

مطرح شد. بحث عدالت کفایتی حمایت کودکان در نظام‌های حقوقی است که حق کودک برای اقامه دعوا در محاکم داخلی را پیگیری می‌کند. در این پیش نویس نقض‌های حقوق کودک در محیط دیجیتال مطرح شده است تا کودک خود بتواند در محاکم داخلی آن را پیگیری کند. ما چه در سطح ملی و چه بین‌المللی قوانین خوبی را برای حمایت از حقوق کودک نداریم. در واقع همچنان در زمینه حقوق کودک در بسترهای آفلاین و آنلاین دچار مشکل هستیم. کودکان کار آفلاین همچنان متولی ندارند و مادر در حال



پیشروی به سمت کودکان کار آنلاین هستیم. کمیته حقوق کودک دولت‌ها را مکلف به حمایت از حقوق کودک در بستر آنلاین و آفلاین می‌کند. یکی از اقدامات خوب در کشور ما اینترنت ملی کودک بود، اما مورد توجه قرار نگرفت. در بیشتر کشورهای دنیا اینترنت ملی کودک را داریم و برای حضور کودک در محیط دیجیتال حضور کودک را تعریف کرده‌اند. در سند حمایت از حقوق کودکان

و نوجوانان، کودکان زیر ۱۸ سال مدنظر قرار داده شده‌اند. همچنین قانون جرائم رایانه‌ای بسیار محدود در این باره صحبت می‌کند، حتی اگر نگاه متریقی تر داشته باشیم، قانون مجازات هم کافی نیست. قضات ما هنوز حقوق ابتدایی و اساسی کودکان را نمی‌شناسند و نقض حقوق کودک شامل این مورد هم می‌شود.

فضای مجازی و لنگاری های موجود در آن کودکان را با چه تهدیدات و چالش‌هایی روبه‌رو می‌کنند؟

در بحث خطرات، حریم شخصی موضوع مهمی است. حضور در اینترنت باعث افشای بخشی از اطلاعات کودک می‌شود. از آنجا که کاربران ناشناس هستند، در نتیجه جمع‌آوری اطلاعات کودک در خود بستری ضدحریم خصوصی است و می‌تواند تبعات منفی برای او داشته باشد. پرونده‌های زیادی در آمریکا و مکزیک در این زمینه وجود دارد. بحث تجاری سازی و استفاده تجاری از کودکان که به اینفلوئنسر معروف است، یکی از دیگر موارد نقض حقوق است. تهدیدهای محیط دیجیتال به چهار حوزه تقسیم می‌شود. حوزه خشونت دیجیتال از طریق بازی‌های رایانه‌ای که روح و روان و جسم کودک را تهدید می‌کند. فساد و فحشا که موضوعات جنسی را مطرح می‌کند و موجب تهدید کودک در این زمینه می‌شود. استفاده از مواد مخدر، روانگردان و اعتیاد به فضای سایبری که به دلیل استفاده بیش از حد از فضای مجازی به وجود می‌آید و مورد آخر کلاهبرداری بر اثر اعتماد بی‌پایه به کاربران است. اطلاعات کودک در مورد بالایی دارند، اما سواد اجتماعی پایینی دارند که مشکلات روان‌شناسی مختلف را به دنبال دارد.

قانون چگونه می‌تواند حریم کودکان و نوجوانان را در فضای آموزشی و مجازی حفظ کند؟

طبق ماده ۱۶ کنوانسیون حقوق کودک،

چه در سطح ملی و چه بین‌المللی قوانین خوبی برای حمایت از حقوق کودک نداریم

معلم بلاگری نیازمند اباعاد قانونی همراه با فرهنگ سازی است

در حوزه حقوق کودک نیاز به پوست‌اندازی داریم



دولت در زمینه اباحی‌گری و ترویج فساد و فحشا از طریق فضای مجازی باید جرم‌انگاری انجام دهد و برخی موارد مشخص مورد بازنگری قضایی قرار گیرد. مسئله جرم‌انگاری و برخورد کیفری و قضایی جزو وظایف متولیان امر قضاوت و در مقابل تولیدات رسانه‌ای و نخیه پروری باید در دانشگاه‌ها و مدارس صورت گیرد.

قوانین فعلی مادر حوزه حقوق کودک از نظر حقوقدانان کافی نیست و اصلاحات اجرائی قوی برای حمایت از حقوق کودک در مقابل نقض حریم خصوصی ایجاد نمی‌کند. به طرز مثال طبق قوانین مکزیک کودک می‌تواند به دلیل انتشار عکس‌های او در فضای مجازی جر کیفری در بزرگسالی از والدین خود شکایت کند. در حالی که در کشور ما چنین موردی وجود ندارد.



حریم خصوصی کودک باید حفظ شود. قوانین موجود در جرائم رایانه‌ای مصوب سال ۱۳۸۸ در این موضوع اشاره دارد. همچنین مواد ۱۶ و ۱۷ قانون جرائم رایانه‌ای در مورد هتک حیثیت افراد است که در آنجا هم به آن اشاره می‌شود، اما نکته مهم این است که این قوانین از نظر حقوقدانان کافی نیست و اصلاحات اجرائی قوی برای حمایت از حقوق کودک در مقابل نقض خصوصی ایجاد نمی‌کند. به طور مثال طبق قوانین مکزیک، کودک می‌تواند به دلیل انتشار عکس‌های او در فضای مجازی در کودکی در بزرگسالی از والدین خود شکایت کند، در حالی که در کشور ما چنین موردی وجود ندارد. مطابق ماده ۲۵ کنوانسیون حقوق کودک، معلمان، مربیان و ذی‌نفعان باید بهترین تصمیم را برای کودک بگیرند. معلم بلاگری رواج یافته و نیازمند اباعاد قانونی همراه با فرهنگ‌سازی است. اگر قرار به بازنگری باشد، حتی در شیوه‌نامه استخدامی هم باید تجدیدنظر شود. ما در دوران فناوری نوین و عصر انقلاب صنعتی چهارم به سر می‌رویم، بنابراین باید به گونه‌ای گزینش صورت گیرد که شاهد پدیده معلم بلاگری نباشیم. در واقع وضع قوانین باید نهادهای متولی را کشور ما کارایی مثبت و اثرگذاری خود را از دست داده است. معلم بلاگری در شرایط فعلی نقض حقوق کودک و دانش آموز است. اواخر سال ۱۳۸۰ اولین پدیده معلم بلاگری رواج پیدا کرد که با واژه‌های معروف شیب و بام معروف است. همان کودک در سال‌های بعد به دلیل آثار مخرب روحی و روانی ترک تحصیل کرد. زمانی که تعریفی در شیوه‌نامه آموزش و پرورش نداریم، نتیجه همین می‌شود و باید روی آن کار کنند، در حالی که قانونمندان کنون معلم بلاگری در چارچوب درست می‌تواند سطح آموزشی کشور را تقویت کند.

شیوه‌نامه آموزشی و پرورش نیازمند تغییر است

آیا در شرایط فعلی با در نظر گرفتن سیستم‌های نوین ارتباطی لازم است معلم بلاگری در کشور ما جرم‌انگاری شود؟

زمانی که نظریه شماره ۲۵ حقوق عمومی منتشر شد، تکلیفی مبتنی بر لزوم بازاندیشی و بازقرینی قوانین موضوعه درباره حضور کودک در فضای مجازی به کشورها محول شد. ما در حوزه حقوق کودک نیاز به پوست‌اندازی داریم. در کنار وضع قوانین باید نهادهای متولی را برخط کنیم چرا که هنوز در مورد حقوق کودکان کار مشکل داریم و تعریف دقیقی ارائه نکرده‌ایم. باید به زبان مشترک در حقوق کودک بپردازیم. ما در کشورهای مختلف در فضای عمومی و والدین این حقوق را جا بیندازیم. ما در کشورهای مختلف بحث معلم بلاگری پرونده‌های مختلفی داشتیم که در مورد آن قانونگذاری می‌شود و باید روی آن کار کنند، در حالی که قانونمندان کنون معلم بلاگری در چارچوب درست می‌تواند سطح آموزشی کشور را تقویت کند.

عظیم‌زاده اردبیلی: دولت موظف به صیانت از حقوق کودک و احیای آن است

یک پژوهشگر حقوق کودک راه‌حل مواجهه با بلاگرها و شبکه‌های مجازی را خانواده‌محور دانست، اما در کنار آن نسبت به جرم‌انگاری و بازنگری حقوقی در این زمینه تأکید کرد و گفت: دولت در صیانت از حقوق کودک و احیای آن وظیفه دارد.

فائزه عظیم‌زاده اردبیلی، استاد و پژوهشگر دانشگاه در گفت‌وگو با «جوان» درباره حقوق کودک گفت: کودکان امانت خداست ما هستند و ما موظف به رعایت سلامت آنها هستیم. حق بر تربیت از جمله حقوق کودکان است که مربیان، والدین و جامعه موظف به رعایت آن هستند و افزون بر این در قبال تربیت کودکان الزام شرعی و حقوقی نیز دارند.

وی بیان کرد: از آنجا که فطرت کودک ناآگاه و پاک است، در نتیجه زمینه دریافت بینش و بینش وسیع با در مقابل به انحراف کشیدن زمینه تربیتی برای او وجود دارد. در نتیجه باید گفت جامعه، خانواده و والدین نقش بسزایی در این زمینه دارند.

این کارشناس تخصصی حقوق کودک در رابطه با نوع مواجهه اطرافیان با کودک نسبت به فعالیت در فضای مدرن و دیجیتال به «جوان» ادامه داد: امروز برخی راه‌های ارتباطی با کودکان مبتنی بر فناوری اطلاعات است و مثال بارز در این زمینه دوران کرونا بود که همه چیز به سمت دنیای دیجیتال و اینترنت رفت و اینترنت مجرای آموزش کودکان و نوجوانان شد، بنابراین همان کودکی که برای دست‌زدن به تبلت منع می‌شد، توانست از آن به صورت شخصی استفاده کند.

به اعتقاد این عضو شورای عالی تحقیقات و فناوری وزارت علوم، کودک به دلیل عدم بلوغ کافی و شناخت فضاهای مختلف در معرض آسیب است.

عظیم‌زاده اردبیلی راه‌حل مواجهه با بلاگرها و شبکه‌های مجازی را خانواده‌محور دانست و در توضیح بیشتر اضافه کرد: بر خورد حذفی با پدیده‌های اجتماعی مصونیت نیست چرا که در این صورت کودک در اولین فرصت در مدرسه و منزل سایر بستگان با دسترسی به فضای مجازی مثل فردی تشنه نیازهای خود را بر طرف می‌کند که این موضوع مهلک است.

وی ضمن انتقاد از نقش درست تربیتی در سیستم آموزشی گفت: امروز در مدارس ما ساخت‌های تربیتی ناپایده گرفته می‌شود که والدین باید برای آن برنامه‌ریزی کنند. امروز والدین برای آزر ساز کردن کودکان خود به راحتی دست کودک را برای استفاده از فضای مجازی باز می‌گذارند.

این کارشناس حقوق کودک به «جوان» گفت: راهکار پیشگیرانه و موفق این است که خانواده برای فرزند برنامه فراغتی داشته باشد و بازی‌های سنتی را احیا کند.

«ابعاد حقوقی» دیگر موضوع مورد اشاره از سوی این استاد دانشگاه بود که درباره آن بیان داشت: دولت در صیانت از حقوق کودک و احیای آن وظیفه دارد و باید روش‌های درست را اعمال کند، از جمله فیلتر بنگ دقیق مواردی که آسیب‌زاست.

عظیم‌زاده ادامه داد: دولت در زمینه اباحی‌گری و ترویج فساد و فحشا از طریق فضای مجازی باید جرم‌انگاری انجام دهد و برخی موارد مشخص مورد بازنگری قضایی قرار گیرد.

به اعتقاد وی، ما دچار فقر ساماندهی در زمینه کودکان و نیازمند سرمایه‌گذاری معنوی هستیم.

این پژوهشگر حقوق کودک افزود: مسئله جرم‌انگاری و برخورد کیفری و قضایی جزو وظایف متولیان امر قضاوت و در مقابل تولیدات رسانه‌ای و نخیه پروری باید در دانشگاه‌ها و مدارس صورت گیرد.

عظیم‌زاده اردبیلی بیان کرد: افزودن رشته برای تولید محتوا و نیز تربیت هنروران برای تولیدات رسانه‌ای و وظیفه صدا و سیما و وزارت علوم و آموزش و پرورش است.